

A HATALOM JÖVŐJE

Joseph Nye a Közép-európai Egyetemen

ALBERT DÓRA

Mindig különleges alkalom, ha egy nemzetközileg elismert tudós ellátogat Magyarországra, ahol a nemzetközi kapcsolatokat kevésbé tekinthetjük a tudomány aktívan fejlődő területének. Nemrég lehetőségünk volt részt venni *Joseph Nye*, a Harvard Egyetem professzorának előadásán, aki a hatalom új koncepciójának atyja és a komplex interdependencia elmélet társalapítója. Ezek a fogalmak jól ismertek a nemzetközi kapcsolatokat kutatók között, akik szép számban vettek részt az eseményen, kihangsúlyozván, hogy ténylegesen szükség van a pezsgő tudományos életre és személyesen is szeretnének kapcsolatba kerülni a mainstream IR vitákkal.

A *Közép-európai Egyetem* (CEU) vendégeként tartott szeptember 19-i beszédét *Joseph Nye* a nemzetközi kapcsolatok elmélete terén kifejtett tudományos munkája köré szervezte, és bemutatta új, *The Future of Power* című könyvét is. Az előadás középpontjában a 'hatalom' fogalmának liberális perspektíva szerinti megközelítése állt: mivel ez egy diffúz és folyamatosan változó fogalom, így nehéz pontosan meghatározni, megmagyarázni. *Nye* számára (2004a)¹ a hatalom azt a módot jelenti, ahogy képesek vagyunk másokat befolyásolni. Ez különböző eszközökkel is elérhető: fenyegetésekkel vagy más konkrét ösztönzővel, vagy közvetettebb módon meggyőzve a másikat, hogy azt tegye, amit akarunk. Ez utóbbi a lényege annak, amit 'soft power'-nek (*puha hatalom*) nevez, és ami helyettesíti a 'hard power'-t. A kettő együtt adja azokat a hatalmi eszközöket, amelyeket a nemzetközi kapcsolatok szereplői arra használnak, hogy érdekeiknek megfelelő stratégiákat hajtsanak végre. Ezek kombinációjára gyakran 'smart power'-ként is hivatkoznak: ezt a kifejezést szintén *Nye* alkotta meg, és megfogalmazása szerint ez azt a képességet jelenti, hogy "a hard és soft power sikeres stratégiában egyesítse" valaki (*Nye* 2007)².

A hatalom különböző dimenzióit több könyvben és cikkben hangsúlyozta *Nye*. A soft power fogalmát először a *Bound to Lead: the Changing Nature of American Power* című könyvében alkotta meg azzal a céllal, hogy az Egyesült Államok előre látható hanyatlásával szemben érvelhessen. Állítása szerint a katonai és gazdasági hatalmon túl létezik a hatalomnak egy harmadik dimenziója (a soft power) is, ami képessé teszi Amerikát arra, hogy fenntartsa vezető szerepét a világban (*Bohorquez* 2005)³. Később *Nye* (2004a) alaposabban kidolgozta az elméletét, megkülönböztetve a soft power megvalósító magatartások spektrumát – például a napirend alakítása, a mások számára vonzóvá válás, az együttműködés elősegítése – az alapjául szolgáló erőforrásoktól, mint az intézmények, értékek, kultúra, külpolitika. Leírása szerint így a soft power diplomáciai eszköz lehet, és segíthet a szövetségépítésben – ami pedig szükséges az Egyesült Államoknak, ugyanis legnagyobb katonai hatalomként sem képes céljait egyedül elérni a nemzetközi színen (*Bohorquez* 2005).

A hatalomnak ezt a koncepcióját nem fogadja el mindenki, ahogy ezt mind gyakorlati, mind elméleti példák mutatják. Először is, bizonyos kutatók nem tartják fontosnak a soft power. Ha a realizmust vizsgáljuk, akkor egyedül a hatalom fontos, és a különböző formái nem annyira számítanak, sokkal inkább a szerepe az állam nemzeti érdekének megvédésében és a mások feletti dominancia növelésében. *Stephen Walt* (2007) *Nye*-jal való vitájában⁴ nem tekinti nemlétezőnek a soft power, de jóval nagyobb hangsúlyt szentel a hard powernek. Azt állítja, hogy az Egyesült Államok számára jelenleg a hard powerrel kapcsolatos kérdések okoznak több problémát, mert nem az amerikai gazdasági teljesítmény vagy kulturális értékek ütköznek világszerte ellenállásba, hanem az amerikai politika hard power jelentő eszközeit gyűlölik annyian. Úgy

¹ *Nye, J. S. Jr. (2004a) Soft Power: The Means to Success in World Politics. PublicAffairs: New York*

² *Nye, J. S. Jr. (2007) SmartPower. The Huffington Post, November 29 2007*

http://www.huffingtonpost.com/joseph-nye/smart-power_b_74725.html

³ *Bohorquez, T. (2005) Soft Power: The Means to Success in World Politics. Review.*

<http://www.international.ucla.edu/article.asp?parentid=34734>

⁴ A vita a *Boston Review* lapjain zajlott. *Nye* (2005) véleménye: <http://bostonreview.net/BR30.1/nye.php>, *Walt* válasza (2007): <http://bostonreview.net/BR30.1/waltresponse.php>

érvel, hogy a megfelelő amerikai külpolitika megválasztása lehet a megoldás, nem pedig a soft power. Másodsor, bizonyos kritikusok továbbmennek, és azt állítják, hogy a soft power másképp működik a gyakorlatban, mint az elméletben. A *Smart Power and US leadership: A Critique of Joseph Nye* című könyvében Paul Cammack (2008)⁵ úgy véli, Nye érvelése az amerikai hatalomról változatlan maradt az elmúlt két évtizedben, miközben a soft és a smart power fogalmait a feltételezett jelentésükkel ellentétesen használják fel: ahelyett, hogy a multilateralizmushoz segítenék elő, ezekre a fogalmakra hivatkoznak az amerikai dominancia megalapozása során. Harmadszor, sok kritika a fogalmak félreértésén és nem megfelelő használatán alapul. Például Josef Joffe (2006)⁶ a soft power pozitív hatásaival szemben érvel, amikor azt állítja, hogy az ugyanúgy ellenállásba ütközhet, mint a hard power segítségével történő nyomásgyakorlás. Ugyanakkor ő egy leszűkített értelmezését használja a soft powernek, ami csupán a (láthatóan) domináns amerikai populáris kultúrára korlátozódik.

Nye elméletének megszületése óta több szerző – mint Fareed Zakaria⁷, Ray B. Williams⁸, Larry Elliott⁹, Gideon Rachman¹⁰ vagy Noam Chomsky¹¹, csak hogy néhányat említsünk a múlt év során a sajtóban megjelent publikációkból – meg van győződve Amerika egyre intenzívebb hanyatlásáról. Magyarozatukat különböző faktorokra alapozzák, a katonai mellett gazdasági és technológiai okokat felsorolva. Olyan statisztikákra hivatkoznak, amelyek az államokat különböző faktorok szerint rangsorolják, például szegénységi szint, ipari foglalkoztatottság, *Human Development Index*, infrastruktúra, általános iskolai beiratkozási arány, várható élettartam, elhízottság stb. – csupa olyan indikátor, ami árnyalja az amerikaiak jelenlegi helyzetét a világban. Fareed Zakaria (2001) úgy véli, a valódi gazdasági problémákhoz szerencsétlenül nyúl az Egyesült Államok, a belpolitikai viták csupán a felszínen lévő kérdéseket érintik. Larry Elliot (2001) pedig egyenesen olyan hanyatló birodalmakhoz hasonlítja Amerikát, mint a rómaiaké, vagy a 19. században a briteké, és felhívja a figyelmet arra, hogy az amerikaiak vonakodnak elismerni „kulturális dekadenciájukat”. Gideon Rachman (2011) kiemeli a kínai gazdasági növekedés és katonai költségek által támasztott kihívást, és azt a tágabb trendet, hogy az újonnan megerősödő gazdasági hatalmak kelnek versenyre a globális dominanciáért. Továbbá az ő véleménye szerint habár Kínának jelenleg is belső problémákkal kell szembenéznie, amik a jövőben további cselekvéseket igényelhetnek, de ez nem jelenti majd az általa megtestesített kihívás eltűnését.

Még Nye is elismeri az iraki háborút követően az amerikai hanyatlás – leginkább csökkenő népszerűségben megnyilvánuló – jelenségét,¹² ám ő leginkább ezt az amerikai külpolitika ellenzésének tulajdonítja (Nye 2004a). Ezzel szemben kiemeli az amerikai hatalom sokrétű természetét. A smart powerről szóló cikkében (Nye 2007) a hangsúlyt az állami magatartás normatív dimenziójára helyezi, és tanácsokat ad az amerikai adminisztrációnak, hogyan kezelje és őrizze meg vezető szerepét a világban. Különösen fontosnak tartja összekapcsolni a hard power kormányzati szférából érkező erőforrásait a soft power főképp magánszektorból érkező forrásaival. Emellett külpolitikai döntésekre is tesz javaslatokat: előnyben részesíti azt, hogy a demokráciát annak vonzerejével terjesszék, mintsem hogy az amerikai értékeket erővel próbálják másokra kényszeríteni (Nye, 2006).¹³

⁵ Cammack, P. (2008) *Smart Power and US leadership: A Critique of Joseph Nye*. *49th Parallel*, Issue 22, Autumn 2011.

⁶ Joffe szerint Európa úgy állhat ellen az amerikai kulturális modellnek, ha előbb támaszkodik rá, később utánozza, majd megpróbálja javítani. Joffe, J. (2006) *The Perils of Soft Power*. *Hoover Digest*, No. 3 2006 <http://www.hoover.org/publications/hoover-digest/article/6314>

⁷ Ray B Williams egy naprakész gyűjteményt mutat azokból a cikkekből, amik Amerika világban betöltött helyével foglalkoznak, és azt állítja, hogy visszafordíthatatlan az amerikai dominancia hanyatlása. Williams R. B. (2011) *Why America is in Decline?* *Psychology Today*. March 13 2011 <http://www.psychologytoday.com/blog/wired-success/201103/why-america-is-in-decline>

⁸ Zakaria, F. (2011) *Are America's Best Days Behind Us?* *Time Magazine* U.S, March 3rd 2011 <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2056723,00.html>

⁹ Elliot, L. (2011) *Decline and fall of the American empire*. *The Guardian*, June 6 2011 <http://www.guardian.co.uk/business/2011/jun/06/us-economy-decline-recovery-challenges>

¹⁰ Rachman, G. (2011) *Think Again: American decline*. *Foreign Policy*, January/February 2011 http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/02/think_again_american_decline

¹¹ Noam Chomsky szerint a nagyvállalatok túlzott hatalma siklatja ki az amerikai gazdasági problémákra tett megoldási kísérleteket az által, hogy eltorzítja a kongresszusi politikai vitákat. Chomsky, N. (2011) *America in Decline*. *Truthout*, August 5 2011. <http://www.truth-out.org/america-decline/1312567242>

¹² A *Boston Review*-ban megjelent cikkében Nye (ibid. 2005) felhívja a figyelmet az amerikai politika népszerűségének nemcsak az iszlám, hanem az európai országokban is megfigyelhető zuhanórepülésére.

¹³ Nye, J. S. Jr. (2006) *Progressive Realism*. *The Bangkok Post*, August 25th 2006 http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/1593/progressive_realism.html

Ez vonatkozik a terrorizmus elleni küzdelemre is. A Foreign Affairs-ban megjelent 2004-es cikkében¹⁴ már érvelt Nye a terrorizmus elleni országok szükségszerű együttműködése mellett. Szerinte ezt nem katonai erőre támaszkodva kell kialakítani, hanem növelni kell az Egyesült Államok vonzerejét szövetségek kialakításával és soft power eszközökkel. Később azt írta, hogy Amerika csak úgy nyerheti meg ezt a háborút, ha használ smart power is, és még több erőforrást biztosít a nyilvános diplomácia (public diplomacy) számára. Azóta is elsődleges maradt a terrorizmus kérdése Nye külpolitikai napirendjén, amit pedig a “növekvő ellenséges hegemonia” ázsiai fenyegetése követ (Nye 2007).

Az előadáson Nye bemutatta új könyvét, a *Future of Power*-t. Ebben megvédi korábbi elképzeléseit a kritikus hangokkal szemben, és azt állítja, hogy a “hatalom mindig a kontextustól függ”. Mostani munkájának fő elképzelése az, hogy kibontsa a hatalom mai természetének körülírását. A mai világ két hatalmi eltolódására hívja fel a figyelmet: ezeket ‘hatalmi átmenet’-nek (*power transition*) és ‘hatalomdiffúzió’-nak (*power diffusion*) nevezi. Az előbbi a felemelkedő hatalmak kérdésére vonatkozik, míg az utóbbi a hatalomnak az állami szereplőktől a nemállami szereplők felé tolódására fókuszál. Nye úgy érvel, hogy nem az állam vált elavulttá, hanem a hatalma oszródik szét több más szinten és hálózatban. Például az arab tavasz eseményeivel illusztrálta a transznacionális politika változásait. Az információs forradalom hatására a hatalom kevésbé megfogható a hard power szempontjából. A globális kommunikáció költségei lecsökkentek, ez által “biztosítva hatalmi erőforrásokat a nemállami szereplőknek”. Az olcsó kommunikációs eszközöknek köszönhető alacsonyabb belépési küszöb a világpolitikába új kihívásokat jelent Amerikának (Nye 2011).¹⁵

A hatalmi átmenetről szólva azt állította a beszédében, hogy nem megjósolható egyetlen államnak se az életciklusa, így az Egyesült Államok ‘abszolút hanyatlásának’ emlegetése félrevezető. A többiek felemelkedésétől való félelemmel, más szóval a szuperhatalmak ‘relatív hanyatlásával’ pedig már évszázadok óta szembe kell nézni. Az amerikai-kínai kapcsolatokról ennek keretében beszélt Nye, arra utalva, hogy a jelenlegi hatalmi eltolódások nem egyformán jelentkezik a hatalom különböző dimenzióiban. Nye kiállt az amerikai soft power ereje mellett, amit eddig még nem tudott megközelíteni kínai vetélytársa. Kiemelte, hogy Kínának még mindig politikai változásra van szüksége ahhoz, hogy a hatalom különböző dimenziói szempontjából nagyobb diverzitást érhessen el. Jelenleg azonban ereje leginkább a politikai diskurzusban a kínai hatalmi erőketől való eltúlzott félelemnek köszönhető, ami önbeteljesítő jóslatként működik.

Beszédében Nye az amerikai-kínai kapcsolatokat a hatalmi elmélete által alkotott absztrakt nézőpontból közelítette meg. Felhívta a figyelmet arra, hogy a nemzetközi együttműködésről szükséges az országok közti hálózatok kiépülésére koncentráló soft power tekintetében gondolkodni, ugyanis az új kihívásokat a hatalomról szóló elképzelések változásával kell megfelelően kezelni. Ezek a változások azonban nem történnek egyik napról a másikra. Így tehát Nye inkább azt tanította nekünk ez alkalommal, hogy milyen nehézségekkel szembesül az, aki a világpolitikai folyamatokat mindent átfogó elméletekkel akarja leírni, és hogy milyen különbségek vannak aközött, amit egy állam tesz, és ahogy polgárai azt a valóságban érzékelik.

*

institute@southeast-europe.org
www.southeast-europe.org

© DKE 2011.

¹⁴ Nye, J. S. Jr. (2004b) The Decline of America’s Soft Power. *Foreign Affairs*, May/June 2004

¹⁵ Nye, J. S. Jr. (2011) *The Future of Power*. Public Affairs: New York.